

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 94(477.44-22)(049.32)

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2024-47-142-144>

Volodymyr Revutskyi. Pages of forgotten history. Stories about the past of the towns and villages of Murovanokurylovetsky district. Zhytomyr, 2023. 555 p.

Vitaliy A. Tuchinsky

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

PhD in History, Associate Professor (Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1530-8409>

WOS ResearcherID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1186538>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212406176>

Abstract.

The article reviews the historical and regional research of Volodymyr Revutsky, which introduces readers to the history of the towns and villages of the former Murovanokurylovetsky district of the Vinnytsia region from ancient times to the present. The book is the first publication in the modern scientific and regional literature of the Vinnytsia region about all the settlements of the region, which gives an opportunity to look holistically at the course of historical events in the region over many centuries. The author managed to objectively reproduce little-known pages of the political, military, and cultural and artistic history of the region against the background of events in Vinnytsia and Ukraine. The scientific novelty of the work is determined by the fact that almost all the material it contains is published for the first time.

Key words: local history, Murovani Kurylivtsi, sources, historiography, Vinnytsia, Podillia, onomastics.

Володимир Ревуцький. Сторінки забутої історії. Оповіді про минувщину містечок та сіл Мурованокуриловецького району. Житомир, 2023. 555 с.

Віталій Тучинський

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

кандидат історичних наук, доцент (Україна)

e-mail: tuchinsky_v@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1530-8409>

WOS ResearcherID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1186538>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212406176>

Анотація.

У статті прорецензовано історико-краєзнавче дослідження Володимира Ревуцького, що знайомить читачів з історією містечок та сіл колишнього Мурованокуриловецького району Вінницької області від найдавніших часів до сьогодення. Звернено увагу на те, що книга є першим виданням у сучасній науково-краєзнавчій літературі Вінницької області про всі поселення району, що дає змогу цілісно інтерпретувати перебіг історичних подій у краї упродовж багатьох століть. Акцентовано на авторському вмінні об'єктивно відтворювати маловідомі сторінки політичної, військової та культурно-мистецької історії району на тлі подій Вінниччини та України. Зроблено висновок про те, що майже весь матеріал, уміщений у книзі, опубліковано вперше, що й становить її наукову новизну.

Ключові слова: краєзнавство, Муровані Курилівці, джерела, історіографія, Вінниччина, Поділля, ономастика.

Краєзнавча праця Володимира Ревуцького знайомить читачів з історією містечок та сіл колишнього Мурованокуриловецького району Вінницької області, які із 2020 року входять до складу Мурованокуриловецької селищної ради та Вендичанської об'єднаної територіальної громади Могилів-Подільського району Вінницької області.

Ця книга є першим у сучасній науково-краєзнавчій літературі Вінницької області виданням про всі поселення району, що дає змогу цілісно поглянути на події, які відбувалися на цій території в контексті історії Поділля та України.

Мурованокуриловецьщина, як частина території Південно-західного Поділля, була в епіцентрі подій, пов'язаних із колонізацією Середнього Придністров'я, постійних сутичок із

волохами, татарами та турками. На цих землях активно діяв козацький рух, учасники якого брали участь у численних війнах та повстаннях. Варто зазначити, що майже весь матеріал книги публікується вперше. Саме ця обставина надає рецензованій роботі особливої актуальності й наукової новизни.

Автор рецензованої праці – Володимир Ревуцький – народився на Хмельниччині, понад 30 років працював на освітянській ниві учителем та директором Снітківської загальноосвітньої школи, що на Вінниччині, учитель-методист. Член Національної спілки журналістів України, переможець Всеукраїнського конкурсу «Люби і знай Україну». Йому належить авторство ще кількох цікавих краєзнавчих праць, серед них особливо цінною є книга «Снітків. Історія без акцентів» 2011, 2013 та 2018 рр. видання, яка стала учасницею конкурсу «Найкраща книга 18-го форуму видавців», що відбувся у Львові 14–18 вересня 2011 року. Саме завдяки його активній краєзнавчій діяльності вдалося дослідити події на Вінниччині у завершальний період Української національної революції 1917–1921 рр., зокрема і битву під селом Котюжани неподалік Мурованих Курилівців, що відбулася 10 – 13 листопада 1920 року.

Рецензоване видання містить вступ та 29 розділів, кожен із яких присвячений одному чи кільком сусіднім населеним пунктам, що входили до складу Мурованокуриловецького району. Монографії властива оригінальність у висвітленні історії населених пунктів. Автор свідомо уникає опису загальновідомих подій, натомість зосереджує увагу на дискусійних та невідомих сторінках історії краю XV – XIX ст., наголошуючи при цьому, що його книга – це сторінки «забутої історії».

У першому розділі книги «Муровані Курилівці – ворота в Придністров'я» В. Ревуцький, спираючись на польсько-литовські джерела того часу, дійшов висновку про те, що першу писемну згадку про Муровані Курилівці датують 1452 роком. Значну увагу в розділі приділено генеалогічним дослідженням родин – власників Мурованих Курилівців – Чурилам, Косаківським, Комарам та Чихачовим. Ідеться й про дослідження з ономастики, подано авторський погляд на походження назви Муровані Курилівці, річок Жван, Жванок та ін.

Цікавою видається та частина розділу, де досліджено історію Мурованих Курилівців періоду Української національної революції середини XVII ст. під проводом Б. Хмельницького. Із неї дізнаємося про те, що Максим Кривоніс під час походу на Кам'янець-Подільський 1648 року з боєм здобув Муровані Курилівці. Невдовзі було створено Подільський (Могилівський) полк, до складу якого увійшла Куриловецька сотня. Автор рецензованої роботи використав цікаве та маловідоме джерело – Перепис Подільської сотні 1659 року, сотником якої був Андрій Курилівський. У праці В. Ревуцького вперше опубліковано повний список козаків сотні, що значно доповнює відомості, наведені відомим дослідником джерел Поділля Миколою Крикуном.

Нашу увагу привернув розділ «Михайлівці. Цвіт камелій і яблук аромат», у якому досліджено історію одного з найдавніших сіл краю – Михайлівців. Перша відома згадка про село, датована 1403 роком, міститься у Грамоті короля Владислава II Ягайла. У розділі спростовано поширену в колах краєзнавців легенду про болгарина Михайла, що заснував Михайлівці. Адже відомо, що перші болгарські переселенці, рятуючись від турків, з'явилися на теренах України лише в середині XVIII ст. Автор довів, що Барську конфедерацію 1768 року ухвалено в палаці власника Михайлівців Войцеха Дзержка і проголошено в Барі 29 лютого 1768 року. На наради в Михайлівці приїжджали сусіди і друзі В. Дзержка, серед них і Юзеф Вибіцький, польський письменник і політик, автор слів національного гімну Польщі.

Роботу вигідно вирізняє широка та різноманітна джерельна база. Автор використав Кам'янецьку земську книгу першої половини XVII ст., Матеріали ревізійного перепису 1795–1796 рр. та матеріали перепису 1926 року, спогади Бернарда Претвича, а також значну кількість польськомовних джерел. Готуючи роботу до видання, автор широко використовував праці відомих дослідників історії Поділля – Ю. Сіцінського, В. Гурського, А. Крилова, Б. Шерера та багатьох інших.

Цікавим видається також те, що в книзі вміщено значну кількість документальних джерел, зокрема фотокопії Грамоти Великого князя Литовського Вітовта 1427 року, Запису королем Владиславом III 200 гривень на село Вербовець 16 липня 1442 року та Грамоту короля Сигизмунда II, видану шляхтичу Юрію Язловецькому на право володіння містечком Ольчедаїв з прилеглими до нього селами, землями та лісами від 28 березня 1553 року, а також світлини, серед яких є й унікальні, зокрема світлина маршалків шляхти Подільської губернії, датована 1862 роком.

Автору книги вдалося повернути із забуття велику кількість прізвищ учасників подій, що відбувалися впродовж століть на теренах Мурованокуриловеччини та суміжних територіях. Це стосується передовсім подій визвольних змагань та культурно-мистецького життя краю XVII – XIX ст. У 1666 році неподалік села Перекоринці відбувся бій між козацьким загonom Брацлавського полковника Василя Дрозденка і легендарного польського військового командувача Ежи Володийовського, у якому поляки зазнали поразки. Про поєдинок у

.....
Перекоринцях та інші численні подвиги Володидовського відомий польський письменник Генрік Сенкевич описав в історичному романі «Пан Володидовський».

Позитивом книги можна вважати те, що вона стимулює і стає підґрунтям нових краєзнавчих досліджень. Автор постійно акцентує на потребі розширення й поглиблення джерельної бази краєзнавства. Це повною мірою стосується історії городища, залишки якого знаходяться неподалік села Дерешова. Одне з найбільших у Придністров'ї Дерешівське городище і нині залишається зовсім не дослідженим істориками й археологами.

Основний зміст книги вдало доповнюють додатки, що репрезентують минуле та сучасне Мурованокуриловеччини. Серед них варто відзначити пам'ятки архітектури XVII–XIX ст. у містечках і селах Могилівського та Ушицького повітів, зі складу яких у 1923 році утворено Мурованокуриловецький район, а також традиційний український одяг. У книзі представлено вишиті сорочки із сіл Жван, Плоске, Виноградне та ін., що містяться в музеях та приватних колекціях. Серед них виокремлюється вишита сорочка та головний убір – намітка, вишита за характерними для краю мотивами, які зберігаються в особистій колекції дослідниці вишивки Мурованокуриловеччини Наталії Григораш, що мешкає у м. Чернівці.

З огляду на висловлене вважаємо, що рецензована праця В. Ревуцького є вагомим внеском в історико-краєзнавчі дослідження Вінниччини і заслуговує високої оцінки. Викладений у ній фактологічний матеріал стане у нагоді всім, хто цікавиться історією рідного краю. Вона може слугувати зразком проведення історико-краєзнавчих досліджень інших регіонів Поділля.

Надійшла до редакції / Received: 13.01.2024

Схвалено до друку / Accepted: 22.02.2024